



Pvm/Datum/Date

Dnro/Dnr/DNo

23.1.2025

483/00.00.01.00.00/2025

THL/376/4.00.00/2025

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo
Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo
Zoonosikeskuksen ohjausryhmä
sihteeri Eveliina Palonen

Ruokaviraston ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kannanotto Zoonosikeskuksesta

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) asettama Zoonosikeskuksen ohjausryhmä valmistelee parhaillaan ehdotusta Zoonosikeskuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1166/2006) uudistamiseksi. Ruokavirasto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) katsovat, ettei valmistelussa ole huomioitu ja arvioitu riittävästi vaihtoehtoa, jossa Zoonosikeskusasetus kumotaan kokonaan ja zoonosiyhteistyö varmistetaan muulla tavoin.

Tausta

Zoonosikeskus aloitti toimintansa 2007 Elintarviketurvallisuusviraston ja Kansanterveyslaitoksen välisenä yhteistyöelimenä. Virastojen välillä oli aikaisemminkin ollut erilaisia yhteistyömuotoja zoonosien ja ruokamyrkytys epidemioiden seuranta- ja torjuntatyössä, mutta keskuksen perustamisella tavoiteltiin yhteistyön tehostamista.

Zoonosikeskuksen perustamisen yhtenä tarkoituksena oli toimeenpanna EU:n zoonosidirektiiviä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/99/EY tiettyjen zoonosien ja niiden aiheuttajien seurannasta). Direktiivi edellyttää jäsenvaltioiden varmistavan, että terveys-, elintarvikevalvonta-, eläinlääkintä- ja rehuvalvontaviranomaiset tekevät jatkuvaa ja tehokasta yhteistyötä zoonosien, mikrobilääkeresistenssin ja ruokamyrkytys epidemioiden seurannassa.

Zoonosikeskuksen rakenne on verkostomainen. Keskuksen johtaja on ainoa kokoaikaisesti keskustehtäviä hoitava. Muu keskuksen henkilöstö on sijoittunut Ruokaviraston ja THL:n eri toimintayksiköihin, ja he hoitavat muitakin kuin keskukselle nimettyjä tehtäviä. Zoonosikeskuksella on MMM:n asettama ohjausryhmä, jonka tehtävänä on keskuksen ohjaamisen laajoissa ja periaatteellisissa kysymyksissä sekä MMM:n ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) tavoitteiden ja toiminnan yhteensovittaminen ministeriöiden hallinnonaloilla.

Nykytila

Ruokaviraston ja THL:n välinen yhteistyö on jatkuvaa ja sisältää sekä säännöllistä että ad hoc yhteistyötä. Yhteistyön määrään ja yhteistyötapoihin vaikuttavat tarpeet, tilanteet ja



Pvm/Datum/Date

Dnro/Dnr/DNo

23.1.2025

483/00.00.01.00.00/2025

THL/376/4.00.00/2025

virastojen käytössä olevat resurssit. Zoonosikeskuksen rooli on näkynyt erityisesti zoonosikokonaisuuden koordinoinnissa, vuosisuunnitelmien teossa ja yhteisten tilaisuuksien järjestämisessä. Zoonosikeskus on viestinyt verkkosivuilla zoonosiraporteista, seurantalutuksista ja ajankohtaisista zoonooseja koskevista aiheista. Zoonosikeskustyön puitteissa toimii myös asiantuntijaryhmiä eri aihekokonaisuuksiin.

Zoonosikeskus on kuitenkin vaikeasti hahmotettavissa verkostomaisen rakenteensa takia. Ruokavirastossa ja THL:ssä on paljon epäselvyyttä ja erilaisia käsityksiä siitä, mikä on keskus ja mikä on keskuksessa tehdyn työn suhde virastojen muihin töihin. Ulkopuolisille keskuksen hahmottaminen on vielä vaikeampaa. Erityisesti ulkomaiset tahot, kuten EU:n komissio ja ECDC, käsittävät pääsääntöisesti keskuksen roolin väärin laajemmaksi kuin mitä se on.

Ohjausryhmän rooli keskuksen ohjaajana on ollut pieni. Voidaan kyseenalaistaa, onko nykyisin tarvetta olla osalle virastojen työtä erillinen ohjausmekanismi tulosehjäyksen lisäksi, varsinkin kun tällä erillisellä ohjausmekanismilla ei kyetä vaikuttamaan käytettävissä oleviin resursseihin.

Kannanotto

Ruokaviraston ja THL:n näkemyksen mukaan virastojen välinen yhteistyö yhteinen terveys -tehtävissä on ensiarvoisen tärkeää. Virastot katsovat myös, että MMM:n ja STM:n on tärkeää yhteensovittaa yhteisen terveyden tavoitteita ja toimintoja hallinnonaloillaan.

Ruokavirasto ja THL kuitenkin katsovat, ettei Zoonosikeskus ja sen ohjausryhmä ole nykyaikana tehokkain, joustavin ja toimivin tapa yhteinen terveys -yhteistyön varmistamisessa ja kehittämisessä. Ministeriöiden tulisi arvioida huolella vaihtoehdot keskukselle.

Suomen asiantuntijakentälle on ominaista, että yksittäisen asiantuntijan tehtäväkenttä on varsin laaja. Tämä kuvastuu siinä, että asiantuntijat, joihin Zoonosikeskuksen ja esimerkiksi Biologisten uhkien osaamiskeskuksen toiminta nojaavat, ovat tyypillisesti samoja. Nopean yhteistyöverkoston syntyminen erityistilanteissa ei vaadi kiinteitä keskuksia tai kiinteitä verkostoja tilanteessa, jossa asiantuntijayhteistyö on jo tiivistä laitosten kesken. Pahimmillaan epäselvyys toimijuudesta saattaa jopa hidastaa vasteen muodostamista.

Vaihtoehtona Zoonosikeskukselle Ruokavirasto ja THL ehdottavat säännöllisten ryhmien muodostamista eri tarpeisiin, ja muiden yhteinen terveys -tahojen osallistamista ryhmiin. Tarvittaessa myös ad hoc -ryhmiä voitaisiin koota nopealla aikataululla kuten tehtiin vuo-



RUOKAVIRASTO

Livsmedelsverket • Finnish Food Authority



LAUSUNTO

Pvm/Datum/Date

Dnro/Dnr/DNo

23.1.2025

483/00.00.01.00.00/2025

THL/376/4.00.00/2025

den 2023 lintuinfluenssaepidemian yhteydessä. MMM ja STM voisivat asettaa Zoonosikeskuksen ohjausryhmän sijasta yhteisen terveyden yhteistyöryhmän, neuvottelukunnan tai vastaavan. Ruokaviraston ja THL:n välisestä zoonosiyhteistyöstä voitaisiin säätää tarkemmin muissa säädöksissä, jos zoonosikeskusasetuksen kumoaminen sitä edellyttäisi esimerkiksi zoonosidirektiivin toimeenpanon kannalta.

Leena Räsänen
Pääjohtaja
Ruokavirasto

Mika Salminen
Pääjohtaja
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos